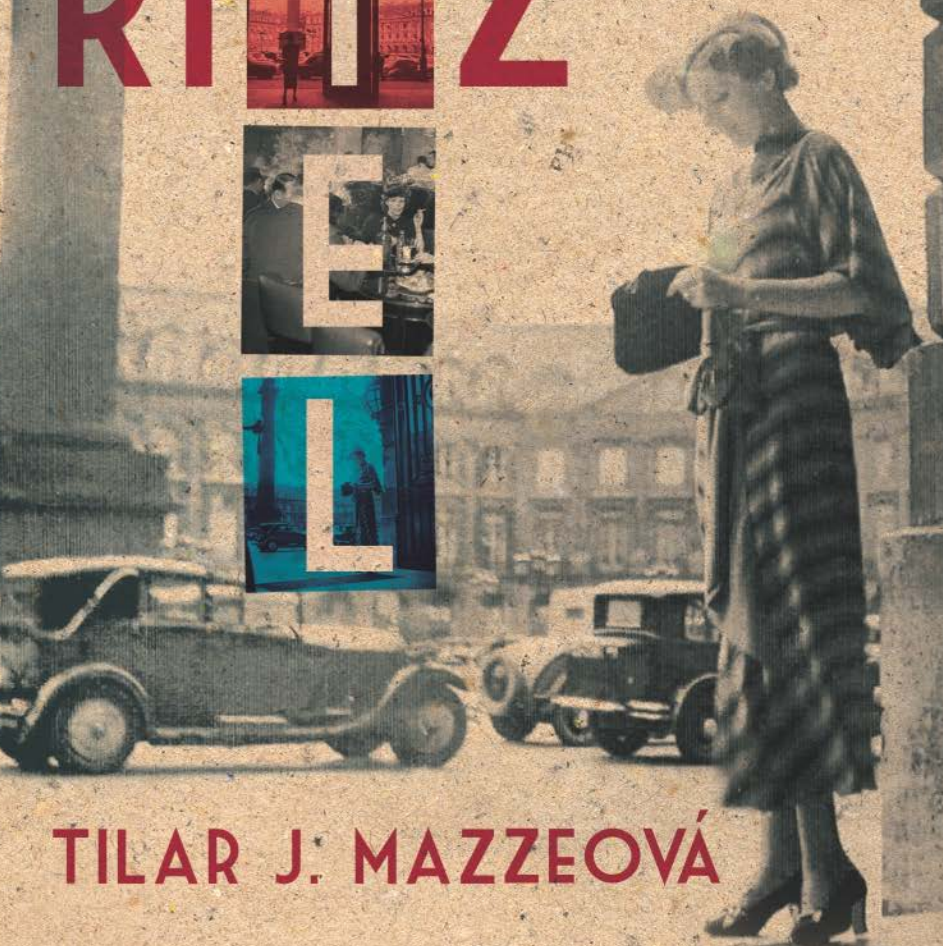

ŽIVOT SMRT A ZRADA

V NEJSLAVNĚJŠÍM
PAŘÍŽSKÉM
HOTELU NA
PLACE VENDÔME

RITZ

TILAR J. MAZZEOVÁ

Tilar J. Mazzeová
HOTEL RITZ

Tilar J. Mazzeová

HOTEL RITZ

Život, smrt a zrada
v nejslavnějším pařížském hotelu
na Place Vendôme

Přeložil

Zdík Dušek

Emmanuelovi

Il faut être très patient...

Je te regarderai du coin de l'oeil et tu ne diras rien.

(Musíš být velmi trpělivý...

Hledím na tebe koutkem oka a tys tak mlčenlivý.)

Přepych poskvřňuje vše, čeho se dotkne.

– Charles Ritz

Copyright © 2014 by Tilar J. Mazzeo

Published by arrangement with HarperCollins Publishers

Translation © Zdík Dušek, 2015

Czech edition © Metafora, 2015

All rights reserved

ISBN 978-80-7359-762-7 (pdf)

OBSAH

Hlavní postavy	7
Prolog: Hotel Ritz, zrcadlo Paříže	15
1. Švýcarsko v Paříži	19
2. Mluví o tom celá Paříž	31
3. Souboj nad Place Vendôme	45
4. Diamanty velké jako Ritz	55
5. Američané se sjíždějí do Paříže	65
6. Francouzská herečka a nacistický milenec	77
7. Židovský barman a německý odpor	87
8. Americká manželka a švýcarský režisér	101
9. Německý generál a osud Paříže	111
10. Reportéři a závod do Paříže	119
11. Ernest Hemingway a osvobození Ritzu	131
12. Reportérky	141
13. Poslední vlaky z Paříže	151
14. Válka Coco Chanel a další špinavé prádlo	161
15. Plavovlasá sexbomba a jaderní vědci	177
16. Z Berlína s láskou a poslední pařížské bitvy	185
17. Ústup z výsluní moci	195
18. Dlouhý stín války	203
Doslov	209
Poděkování	212
Poznámky	214

HLAVNÍ POSTAVY

Zaměstnanci hotelu

Blanche Auzellová: Lehkomyslná a krásná manželka ředitele hotelu Ritz, rodilá Američanka německo-židovského původu. Během války žila v Paříži na padělaný pas a nevědomky byla zatažena do tajné sítě hnutí odporu.

Claude Auzello: Ředitel hotelu Ritz, starý francouzský voják, zběhlý v plnění vrtochů bohatých a slavných. Navzdory své zdvořilé důstojnosti německými hosty z celého srdce opovrhoval. Aniž by o tom jeho manželka měla tušení, patřil ke druhé síti odporu, řízené z hotelové kuchyně Němcům pod nosem.

Hans Franz Elming: Horlivý německy mluvící zástupce ředitele, narozený ve Švýcarsku. Synovec barona Hanse von Pfyffera, předsedy hotelové správní rady. Bylo mu svěřeno řízení každodenního provozu hotelu souvisejícího s nacisty. Navenek zůstal svědomitě neutrální, ale během posledního léta války střežil se svou ženou *Lucienne* nebezpečné tajemství.

Marie-Louise, madame Ritzová: Vdova po zemřelém zakladateli hotelu Césarovi Ritzovi. Schopná švýcarská podnikatelka, ale často marnivá a pošetilá. *Blanche Auzellovou*, která jí tuto nechuť vřele oplácěla, opovrhovala.

Charles „Charley“ Ritz: Syn *Marie-Louise* a zakladatele hotelu Césara Ritze. Vášnivý sportovec, zdráhavý hoteliér a kumpán *Ernesta Hemingwaye*.

Frank Meier: Legendární barman v hotelovém baru na rue Cambon, vynálezce některých z nejslavnějších koktejlů

třicátých let, čtvrtinový Žid narozený v Rakousku, aktivně působící v odporu. Neformální pošta provozovaná za Frankovým barem byla dobře známa francouzské i německé zpravodajské službě. Jeho zástupcem a nástupcem byl barman *Georges Scheuer*.

Monsieur Süss: Švýcarský zástupce ředitele Ritzu, který hrál na obě strany. S *Claudem Auzellem* se snažil obcházet německé směrnice o náletech a pomáhat Spojencům, s Němci se zase potají domlouval na rabování kulturního dědictví Paříže.

Olivier Dabescat: Vrchní číšník a upovídaný informátor *Marcela Prousta*. Přísný, komisní a chladnokrevný hlavní arbitr společenské prestiže hostů v hotelu Ritz. V očích těch, kteří se ho báli, jedna ze skrytých sil v zákulisí evropských trůnů.

Auguste Escoffier: Jeden ze zakladatelů hotelu Ritz a největší šéfkuchař 20. století. Zavedl moderní jídelní lístek a umožnil ženám veřejně stolovat. Jeho milenkou a největší láskou byla francouzská herečka *Sarah Bernhardtová*.

Němci

Říšský maršál Hermann Göring: Velitel německých vzdušných sil, závislý na morfinu, pompézní a často krajně výstřední. Značnou část války strávil v hotelu Ritz, odkud organizoval rabování uměleckých děl, řídil nacistickou válečnou mašinerii a zoufale se snažil vyhýbat zuřivým záchvatům *Adolfa Hitlera*, který svou pravou ruku vinil z toho, že nedosáhl světové nadvlády.

Plukovník Hans Speidel: Německý plukovník, který zastával v okupované Paříži různé velitelské pozice. V prvních letech okupace byl odpovědný za dohled nad každodenním provozem pařížského Ritzu a později se stal součástí operace Valkýra, neúspěšného letního spiknutí s cílem zavraždit *Adolfa Hitlera*.

Carl-Heinrich von Stülpnagel: Vojenský velitel okupované Paříže, se svým bratrancem *podplukovníkem Caesarem von Hofackerem* ústřední postava v neúspěšné operaci Valkýra.

Caesar von Hofacker: Se svým bratrancem *Carl-Heinrichem von Stülpnaglem* jeden z pařížských vůdců neúspěšné operace Valkýra.

Hans Günther von Dincklage: Okouzlující čtyřicetiletý německý diplomat, proslulý svými úspěchy u žen a skandálním vztahem s módní návrhářkou *Coco Chanel*. Playboy a špión s nejistou loajalitou.

Hans-Jürgen Soehring: Důstojník německé Luftwaffe a milenec slavné francouzské filmové hvězdy *Arletty*.

Dietrich von Choltitz: Německý generál, který v posledních dnech okupace velel Paříži a odmítl – možná ze sobeckých pohnutek – splnit rozkaz *Adolfa Hitlera*, který zněl: Vypálit.

Wilhelm Canaris: Šéf německé zpravodajské služby v Paříži. V kontrašpionáži hrál až do svého odhalení a uvěznění v zimě 1944 nebezpečnou roli coby dvojitého agent Britů.

Arno Breker: „Hitlerův Michelangelo“ a člen nacistické strany, ve dvacátých a třicátých letech se pohyboval v pařížských uměleckých kruzích a přátelil se s *Jeanem Cocteauem* a *Pablem Picassem*, jemuž stála modelem i jeho manželka *Demetra*. V roce 1942 se vrátil do obsazené Paříže se slavnou uměleckou výstavou, která se stala symbolem kolaborace.

Politici

Generál Charles de Gaulle: Popudlivý vlastenecký vůdce francouzské exilové vlády, jehož názory na osvobození Paříže se během posledního léta 1944 dostávaly do rostoucího rozporu s vojenskou strategií Spojenců.

Winston Churchill: Výřečný aristokratický ministerský předseda Velké Británie ve válečných letech a častý host v hotelu Ritz. Z letních měsíců na francouzské Riviére znal *Coco Chanel*. Vzhledem k rostoucí zlosti na neukázněného *Charlese de Gaulla* by byl Churchill dával ve francouzském vedení přednost *Georgesi Mandelovi* a v posledních dnech okupace to i jasně prohlásil.

Georges Mandel: Módně hendikepovaný židovský novinář a francouzský ministr. Dlouhodobě pobýval v Ritzu a v době pádu Francie přesvědčil *Marii-Louise Ritzovou*, aby nechala hotel otevřený. Krátce po začátku války jej Němci zatkli a uvěznil. Mandelova poprava pak zpečetila osud jeho odvěkého arcirivala.

Pierre Laval: Předseda francouzské vlády ustavené ve Vichy během nacistické nadvlády. Těžký kuřák, bezohledný pragmatik a přední kolaborant, často pobývajícím v hotelu Ritz. Získal velkou osobní moc a odpovídal za deportace židovských dětí z Francie, ale sám sebe označoval jen za „správce konkursní podstaty“.

Paul Morand: Francouzský diplomat a spisovatel, přítel *Coco Chanel*, *Jeana Cocteaua* a *Marcela Prousta*, tajný milenec a později manžel *princezny Soutzové*. Pod jejím vlivem se během okupace postavil na stranu vichystické Francie.

Američtí vojáci a dopisovatelé

Robert Capa: Odvážný, charismatický a nebezpečně pohledný americký válečný fotograf narozený v Maďarsku. Ve dnech před osvobozením Paříže vedl hořký spor s *Ernestem Hemingwayem*. Byl milencem *Ingrid Bergmanové* a patřil ke spleťtí sítě věrností i zrad, jež ukončila *Hemingwayovo* třetí manželství.

Martha Gellhornová: Americká válečná dopisovatelka a třetí manželka *Ernesta Hemingwaye*. Temperamentní, duchaplná, nekompromisně nezávislá. Nevědomky se stala terčem sexuální žárlivosti *Marlene Dietrichové*.

Lee Millerová: Legendárně krásná americká fotografka a válečná dopisovatelka pro časopis *Vogue*, přítelkyně *Pabla Picassa*. Podobně jako americká novinářka *Helen Kirkpatricková* psala reportáže o osvobození Paříže.

Mary Welshová: Energická a kouzelná americká novinářka se sklony k upřímnosti a se zálibou v těsných svetrčících bez podprsenky. V hotelu Ritz za války prožila milostný román.

nek s *Ernestem Hemingwayem* a později se stala jeho čtvrtou ženou. Přátelila se s *Marlene Dietrichovou*, ale *Robert Capa* ji zatracoval. Také ona psala reportáže o osvobození Paříže.

Henry Woodrum: Sestřelen během denního náletu na Paříž v týdnech před osvobozením. Tento americký pilot je jediný známý člověk, který unikl z okupovaného hlavního města, byť ho hledalo gestapo. Za svoje neslýchané štěstí mohl poděkovat francouzským občanům.

Fred Wardenburg: Manažer v chemické výrobě u Du Ponta. Po osvobození Paříže byl povolán, aby se stal vědeckým Jamesem Bondem své generace – a připojil se k tajnému křídlu projektu Manhattan, který soutěžil s Němci o prvenství v sestrojení jaderné zbraně.

Irwin Shaw: Romanopisec, dramatik, novinář a smolařský milenec. To on představil svou přítelkyni *Mary Welshovou* chlapeckému *Ernestu Hemingwayovi*. Později platil útratu, zatímco *Robert Capa* se v čerstvě osvobozené Paříži miloval s *Ingrid Bergmanovou*.

James Gavin: Generálporučík armády Spojených států. V roce 1945 se dostal mezi mlýnské kameny vášně k *Martě Gellhornové* a lsti zákeřné *Marlene Dietrichové*.

Spisovatelé

Marcel Proust: Nervózní, výstřední a nadaný autor díla, jež mnozí považují za největší světový román. Během psaní učinil z hotelu Ritz svůj pravý domov.

Jean Cocteau: Talentovaný spisovatel, výtvarník a filmař závislý na opiu. Snažil se zachránit některé židovské přátele před deportacemi, ale zároveň si vážil *Adolfa Hitlera*. Starý přítel *Coco Chanel*, *Marcela Prousta*, *Sachy Guitryho* a *Arletty*. Vinen hříchem neutrality.

Jean-Paul Sartre a *Simone de Beauvoir*: Francouzský pár značně rozdílných intelektuálů. Opíjeli se v pokoji *Ernesta Hemingwaye* v hotelu Ritz. *Simone de Beauvoir* a „Papa“ *Heming-*

way občas nezůstali jen u pití a zaměstnancům hotelu neušlo, že *Simone* ráno opouští hotel podezřele pomačkaná.

Sacha Guitry: Renomovaný francouzský dramatik a scenárista; vtipný, okázalý miláček Paříže, který se v Ritzu bezstarostně oddával vlastním rozkoším, aniž by se staral o politiku či o následky.

F. Scott Fitzgerald: Hlas džezového věku a ceněný americký spisovatel. Bar hotelu Ritz byl jeho oblíbeným podnikem v časech, kdy začal sklouzávat k alkoholismu.

Ernest Hemingway: Slavný americký romanopisec a dobrodruh, známý svými zálety a stručnými větami. On a jeho polovojenská parta osvobodili v posledních hodinách okupace hotel Ritz – včetně mnoha lahví archivního vína z hotelových sklepů. „Papa“ se v následujících měsících nové okupace v americkém stylu v hotelu ubytoval nastálo.

Filmové hvězdy a společenská smetánka

Arletty: Smyslná francouzská filmová hvězda a národní celebrita. Válku strávila v přepychu hotelu Ritz se svým německým milencem *Hansem-Jürgenem Soehringem*. „Horizontální kolaborace“ jí vysloužila nebezpečnou nenávist mnoha lidí v okupované Paříži a také ošklivou odplatu.

Sarah Bernhardtová: Celému světu známá jednoduše jako „božská Sarah“. Byla legendou jeviště konce 19. a začátku 20. století. Přítelkyně a milenka zakladatele Ritzu, šéfkuchaře *Augusta Escoffiera*.

Elsa Maxwelllová: Suverénní, zavalitá a výrazně neatraktivní lesbička z amerického Středozápadu, která ve dvacátých letech povýšila přehnané flámování na umění a z počátků v salonech hotelu Ritz se vypracovala v jednu z uznávaných královen vysoké společnosti.

Laura Mae Corriganová: V domovských Spojených státech mnohými opovrhovaná jako protivná zlatokopka. Coby pohledná mladá servírka si našla muže s velkým jménem

a slabým srdcem. Když záhy odešel ze scény, pendlovala mezi přepychem Londýna a nejvelkolepějším apartmá pařížského hotelu Ritz – dokud nezačala druhá světová válka a ona nemusela učinit statečné rozhodnutí.

Vévoda a vévodkyně z Windsoru: Znamější jako bývalý britský král Eduard VIII. a rozvedená Američanka paní Wallis Simpsonová. Jejich milostný příběh pronikl do hlavních novinových titulků. Jejich soukromé sympatie k fašistům mnohé konsternovaly.

Luisa, markýza Casatiová: Enormně bohatá, extravagantní a dost možná psychicky nevyrovnaná. Proměnila svůj život v jedinečně modernistické představení. V Paříži samého počátku 20. století a dvacátých let se jejími nejoblíbenějšími kulisami stal hotel Ritz.

Alexandre Rosenberg: Kultivovaný čtyřiaadvacetiletý syn židovského obchodníka s obrazy, jehož galerie představovala epicentrum výtvarné Paříže. Bojoval u sil Svobodné Francie pod Charlesem de Gaullem. V srpnu 1944 se vrátil do Paříže a v jednom z posledních německých vlaků opouštějících město učinil ohromující objev.

Princezna Soutzová: Krásná, vypočítavá, koketní a silně proněmecká šlechtična byla poslední velkou vášní *Marcela Prousta* a v posledních dnech první světové války ho chladnokrevně postavila proti jeho příteli *Paulu Morandovi*.

Marlene Dietrichová: V Německu narozená hollywoodská filmová legenda, která na konci války povzbuzovala četnými turné morálku spojeneckých jednotek, ale za svůj domov označovala hotel Ritz. Přítelkyně *Ernesta Hemingwaye* a své největší sokyně *Marthy Gellhornové*.

Coco Chanel: Stárnoucí francouzská módní návrhářka a dlouholetá obyvatelka hotelu Ritz, jejíž vlajkový butik se nacházel naproti přes ulici na rue Cambon. Během války svůj módní dům zavřela a žila v hotelu Ritz s německým milencem *Hansem von Dincklagem*. Když ji po osvobození britská, fran-

couzská a americká vláda vyslychaly kvůli jejím pochybným válečným aktivitám, odtušila, že když ve svém věku sehnala milence, rozhodně po něm nechtěla, aby jí ukazoval pas.

Josée, hraběnka de Chambrun: Dcera francouzského kolaboranta *Pierra Laval*a a „lvíce salonů“, během okupace často vídaná v hotelu Ritz. Přítelkyně *Coco Chanel*, *Arletty* a *Sachy Guitryho*, „anděl“ filmového průmyslu. Využívala svůj vliv na Němce.

Ingrid Bergmanová: Švédská filmová hvězda, která hrála po boku *Humphreyho Bogarta* ve válečné klasice *Casablanca*. V hotelu Ritz se po osvobození Paříže zamilovala do neposedného *Roberta Cappy*.

PROLOG: HOTEL RITZ, ZRCADLO PAŘÍŽE

Německé jednotky a francouzští civilisté, 1940

VELKÉ HOTELY SAMOZŘEJMĚ VŽDYCKY BYLY SPOLEČENSKÝMI IKONAMI
A DOKONALÝMI ZRCADLY KONKRÉTNÍCH SPOLEČNOSTÍ, JIMŽ SLOUŽILY.

– Joan Didionová,
The White Album, 1979

Tato kniha nemá počátek na krásném Place Vendôme. Dokonce ani v Paříži. První obrysy tohoto příběhu se zrodily jednoho zimního odpoledne v bývalém východním Berlíně, u jednoho přítele, z jehož bytu byl výhled na Alexanderplatz.

Zatímco jsme si povídali, prohlížela jsem si tlustý štos okopírovaných dokumentů britské a francouzské vlády o válečných aktivitách módní návrhářky Coco Chanel. V odtajněné korespondenci o zpravodajských informacích z okupované Paříže jsem pořád znovu a znovu narážela na jméno hotelu Ritz a jeho chvalně i nechvalně proslulé obyvatele. Byli mezi nimi vysoce postavení němečtí důstojníci i jejich spojenecké protějšky a bohatí francouzští i američtí občané. Mnozí z nich působili jako špióni, u nichž se dá těžko určit, komu vlastně náležela jejich loajalita, a kteří znali nebezpečná tajemství. V okázalém přepychu na Place Vendôme se pohybovali bok po boku v komplikovaném tanci rozdělené Evropy.

To odpoledne jsem se svého německého přítele zeptala, jaký je asi příběh lidí, kteří během nacistické okupace Paříže bydleli v tomto renomovaném hotelu. Jak to, co se odehrávalo nad šampaňským, koktejly a jídelními stoly s bílými ubrusy, na chodbách, v honosných apartmá i suterénních kuchyních, ovlivnilo životy lidí, kteří se tam náhodou nebo záměrně setkávali – a, což je ještě důležitější, jaký to mělo vliv na životy tisíců dalších? Jak to ovlivnilo Francii a další osudy našeho společného, spleťtého, panevropského 21. století?

Tito muži a ženy ze všech stran největšího konfliktu 20. století se společně ocitli ve víru dějin. Životy dvou stovek lidí za války pokračovaly – a někdy končily – ve zdech paláce, který už tehdy patřil ke kulturním legendám moderní Paříže. Události v hotelu Ritz, na křižovatce mezinárodních vlivů, změnily každého z nich. A všichni aktéři společně měnili dějiny minulého století. Kniha popisuje jejich pozoruhodnou historii v celé složitosti lidského dramatu.

Paříž čtyřicátých let 20. století je nám vzdálena o celý lidský život. Byl to svět, v němž ženy v saténových večerních róbách kouřily cigarety v dlouhých slonovinových špičkách a muži ještě nosili měkké plstěné klobouky s podélně promáčknutým dýnkem. Svět, v němž pikolící snímali dámám

z ramen kožešinové štóly a šoféři čekali na rozích ulic, zatímco v pozdně večerních kabaretech na Montmartru byli džezoví zpěváci.

To vše je nyní minulost, ale mnozí ji nemohou jen tak hodit za hlavu. A tak je to jistým způsobem i příběh našeho přítomného okamžiku. Všichni žijeme v dlouhém stínu dějin.

Do jídelen majestátního hotelu jako kdyby nedoléhaly válečné lsti a zrady, přinejmenším zdánlivě. Němečtí důstojníci během okupace odkládali uniformy a často zde mluvili francouzsky. Pařížané, kteří s nimi stolovali, si osvojili pózu pečlivé neutrality, aby se nemuseli vzdát svých potěšení. Nad obědy se v kruhu návrhářů, průmyslníků, diplomatů a politiků rodila ekonomika spolupráce. Rozhovory v hotelu Ritz položily základy dnešní Evropské unie.

Pro mnohé je tato historie mnohem osobnější. Okupace zůstává v moderní Francii klíčovou kapitolou a – z perspektivy člověka, který se považuje za frankofila a realistu – i v pozadí jejích nejproblematictějších rozhodnutí.

V každé kultuře existují témata, která vyvolávají pocit ohrožení, třeba i po desetiletích nebo staletích. Ve Francii je to téma okupace. Přinejmenším jednou jsem byla varována, abych tento příběh nesepisovala. Varování přišlo od postarší Francouzky, elegantní dámy s bystrými očima a nezkalenými vzpomínkami na to, co se dělo v Paříži během temných válečných let – a také za temných let, jež následovala. Jedno odpoledne na jaře 2010 jsme se setkaly v málo známé a po všech stránkách průměrné kavárně kousek od rue de Rome ve zřetelně nemoderním Sedmáctém okrsku. Její zemřelý manžel působil v podzemním hnutí odporu, které bojovalo proti nacistické nadvládě v okupované Francii – a proti fašistům, kteří bohužel ne vždy byli německé národnosti. Po domluvě přes několik známých souhlasila se schůzkou a možná i s rozhovorem.

Toto byla první věc, kterou mi pověděla:

„Většina z těch, kteří vám budou tvrdit, že byli v odporu, si přinejlepším vymýšlejí. Ti nejhorší jsou vyložení lháři. Šlo o děsivě malé hnutí, skryté, tajné, a cena za odhalení byla obrovská. Po válce všichni chtěli věřit, že ho podporovali. Je to kolektivní francouzská národní fantazie.“

Pak, když místnost kolem nás ztichla, rozložila na stolek přede mnou manželovy válečné medaile.

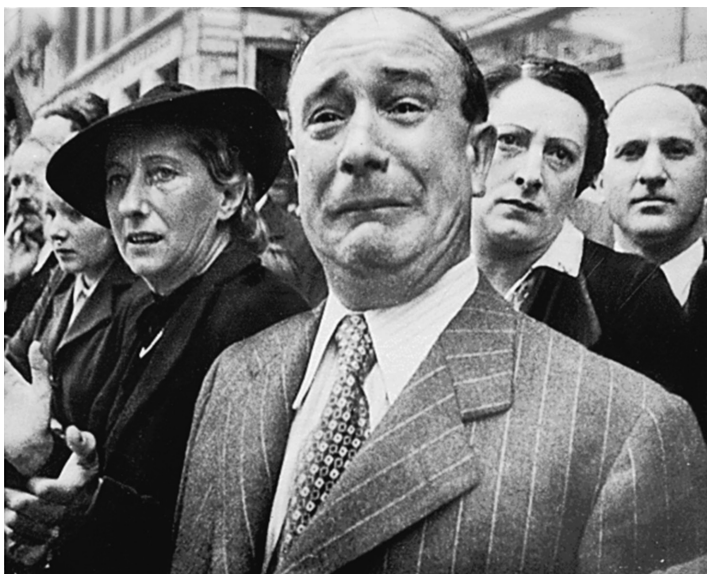
„Abyste věděla, že já mezi báchorkáře nepatřím.“ A dodala: „Musím vám říct jednu věc: Pravda, kterou hledáte, se ztratila v okamžiku, kdy válka skončila. Možná dokonce ještě předtím. Otázky, jež kladete, jsou zrádnější, než si myslíte. Tuhle knihu o hotelu Ritz a jeho obyvatelích byste neměla psát. Je mi líto.“

Ať už ale bude výsledek jakýkoli, právě držíte v rukou důkaz, že jsem se její radou neřídila. Možná jsem ji neposlechla proto, že americké spisovatelce vychovávané během studené války v sedmdesátých letech připadala přehnaně dramatická. Co z válečné minulosti by se mě mohlo dotknout? Co z ní by se mohlo dotknout kohokoli z postatomové generace, která je nyní ve středním věku? Události v hotelu Ritz během druhé světové války a v okupované Paříži nicméně přispěly k položení základů jaderných konfliktů, které ještě nejsou zcela za námi. A okupace Paříže nebyla ničím jiným než masovým městským terorismem svého druhu.

Také je však pravda, že dějiny druhé světové války bývají často vykládány příliš zjednodušeně a černobíle jako epická bitva mezi silami dobra a zla. Dozvídáme se, že byli lidé, kteří bojovali proti okupaci, proti nimž stáli kolaboranti. A samozřejmě existují jedinci, jejichž činy jednoznačně spadají do jedné z těchto kategorií. Pro většinu obyvatel Paříže nicméně přežití během okupace záviselo na tom, jak obratně kdo dokázal proplouvat jemnými nuancemi válečné reality. V Ritzu byly různé odstíny šedi snad nejméně rozpoznatelné. V jeho prostorách se odehrávaly úžasné věci, při nichž se odvaha a touha střetávaly s krutostí a hrůzou a ve kterých se skrývaly dojemné lidské příběhy. Toto je podivuhodná historie jejich životů, smrtí i nebezpečných vztahů, jak se utvářely na Place Vendôme v neustále svůdné Paříži.

ŠVÝCARSKO V PAŘÍŽI

Červen 1940

Francouzský občan pláče při pohledu na obsazování Paříže
německými jednotkami, 14. června 1940.

TAK JAKO PORTRÉT ODHALUJE OSUD PŘEDLOHY TAKÉ MAPA FRANCIE
VĚSTÍ OSUD CELÉ ZEMĚ... NAŠE VLAST MÁ V CENTRU TVRZ...,
ALE NA SEVEROVÝCHODĚ ZEJE HROZIVÁ MEZERA, KTERÁ VEDE
NA NĚMECKÉ ÚZEMÍ... NAŠE SMRTÍCÍ AVENUE.

– Charles de Gaulle, *Vers l'armée de métier*
(*K profesionální armádě*), 1934

Každý, kdo se podívá na mapu Francie, onu mezeru, o níž de Gaulle hovořil, lehce odhalí: v místě, kde hranice Alsaska a Lotrinska vybíhají do německého Porýní. Na severu se nacházejí nízko položené země, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, na jihu se tyčí Alpy a horský stát Švýcarsko.

V roce 1939 – po deseti letech katastrofálně nákladné výstavby a těžce vydřené lekci z první světové války – Francouzi vybudovali podél této hranice od Lucemburska po Švýcarsko hradbu proti temné budoucnosti – řadu moderních železobetonových pevností známých podle generála, který je naplánoval, prostě jako Maginotova linie.

Toto opevnění však zároveň mělo smrtící slabinu. Na východ od severní hranice Francie ležela Belgie a tato dlouhá hranice s přátelským státem zůstávala víceméně nechráněná. Opevnění bylo nejchatrnější v hustých ardenských lesích, které byly považovány za neproniknutelné. Milion německých vojáků dokázal během několika dní v květnu 1940, jak velice byla tato víra mylná.

Toho jara se síly Třetí říše s hrozbou rychlostí prohnaly nížinnými zeměmi a vpadly do Francie. Jejich cílem byla tvrz v srdci země: legendární metropole Paříž.

A pro mnoho vysoce postavených německých důstojníků, kteří nebyli vůči svodům legendy o nic odolnější než zbytek jejich generace, stál v srdci Paříže hotel Ritz. Od konce 19. století tento palácový hotel na prostorném náměstí Vendôme v Prvním městském okrsku představoval mezinárodní symbol přepychu a okouzující modernosti a stal se domovem filmových hvězd i slavných spisovatelů, amerických dědiček i mladých žen z vysoké společnosti, playboyů i aristokratů. Tři sta tisíc Němců, kteří brzy obsadí město, nebude v Paříži jen jako vojenský dozor a správci, ale také jako turisté a mnozí z nich budou toužit po požitcích, jež tato krásná metropole nabízí.

Ještě před začátkem války se Ritz stal dějištěm politických jednání a ovlivňoval tvář 20. století. Německá okupace na tom nic nezměnila. Winston Churchill pobýval v hotelu v týdnech těsně předtím, než Němci obešli Maginotovu linii, dokonce dvakrát. Hned uprostřed měsíce po odvysílání prvního rozhlasového projevu v roli minister-

ského předsedy Británie – v němž přiznal, že „by bylo pošetilé zakrývat vážnost chvíle“¹ – zámířil přímo do Paříže na krizovou schůzku vrchní válečné rady s francouzským protějškem Paulem Reynaudem. Na konci měsíce, 31. května 1940², přicestoval znovu, tentokrát aby zjistil, jestli existuje šance, že Francie odolá náporu od východu.

Winston Churchill vřadycky nejraději bydlel v hotelu Ritz. „Když jste v Paříži,“ poznamenal jednou Ernest Hemingway, „existuje jediný důvod, proč se neubytovat v Ritzu: že si to nemůžete dovolit.“³ A Winston Churchill, syn anglického lorda, nedostatkem finančních prostředků nikdy netrpěl.

Zatímco Němci pochodovali na západ, Churchill chtěl především mluvit s jedním starým přítelem. On a Georges Mandel, francouzský ministr vnitra židovského původu⁴, probírali politickou situaci za posledních deset let už mnohokrát a ve třicátých letech společně varovali spoluobčany, že ničím neomezovaný nárůst nostalgického německého nacionalismu bude mít hrozné následky. Jejich chmurné předpovědi se bohužel do puntíku vyplnily.

Georges Mandel nebydlel v hotelu Ritz jen příležitostně. V zatemnělých pokojích ve čtvrtém patře⁵ žil už od poloviny třicátých let. V Ritzu tehdy nastálo bydlelo nejméně dvanáct známých a vlivných lidí.

Někteří z nich brzy odjedou. Jedenáctého června 1940 se německé jednotky přiblížily na padesát kilometrů k městu a Paříž zachvátila panika. Francouzská vláda v noci uprchla do Bordeaux na jihozápadě země. O pár hodin později zkolabovala železniční doprava⁶. Následující odpoledne rozhlas odvysílal pokyn všem mužům ve městě, aby opustili Paříž a vyhnuli se zajetí. Kolovaly zprávy o krutosti a sadismu postupujících německých vojáků a žádnou ženu netěšila vyhlídka na to, že bude ponechána v dobytém městě jako válečná kořist.

V hromadném exodu, který následoval⁷, se na silnice vydalo plných sedmdesát procent obyvatel – téměř dva miliony lidí – s majetky a nemohoucími příbuznými, aby se pokusili uniknout před německou armádou. Noví uprchlíci se připojili k proudu utečenců z Belgie a Nizozemska. Jejich snaha však byla od začátku beznadějná. Silnice vedoucí

k jihu postihla kolosální dopravní zácpa. Většina lidí se nedostala dál než sto padesát kilometrů za Paříž.

Ani hotel Ritz nezůstal ušetřen paniky. Dvanáctého června 1940 obávané německé letectvo, Luftwaffe, podruhé od začátku bitvy o Francii shazovalo na Paříž zápalné bomby a zdálo se nevyhnutelné, že dojde k obléhání. Čerstvě jmenovaný ředitel hotelu Claude Auzello byl povolán do vojenské služby⁸ a jeho americká manželka Blanche s ním odjela k posádce do Provence. Zástupce ředitele Hans Franz Elminger, synovec nejvýznamnějšího aristokratického investora, však byl Švýcar a Švýcaři byli pochopitelně proslulí svou neutralitou. Zůstalo tedy na Hansi Elmingerovi a stárnoucí Marii-Louise Ritzové, švýcarské vdově po zakladateli hotelu Césarů Ritzovi, aby se poradili o dalším postupu pro obyvatele svého luxusního útočiště. Následujících pár dní vyžadovalo obratnou diplomacii a plné nasazení.

V hotelové hale na Place Vendôme se najednou vyskytovalo méně lidí. Hotel Ritz týdný fungoval jen s nejzákladnějším počtem zaměstnanců. Normálně v hotelu s pouhými sto padesáti pokoji pracovalo čtyři sta padesát mužů a žen – od barmanů a pokojských až po číšníky a nákupčí ústřic. Nyní Hans Elminger hlásil svému strýci do Švýcarska: „Mnoho lidí přirozeně opustilo Paříž a nám zbývá třicet šest členů odborného personálu a sedm sluhů⁹... Restaurace navzdory všemu funguje a dokonce jsme připravili velkou místnost s osmatřiceti místy. Bohužel,“ dodal, „oběd přerušilo bombardování Paříže.“¹⁰ Nakonec se počet zaměstnanců během války ustálil zhruba na dvaceti¹¹ – téměř výhradně to byli starší muži, ženy nebo jako v případě Hanse Elmingera občané neutrálních států.

Brzy nastane nový příliv návštěvníků, ale prozatím počty hostů prudce klesaly. Dlouhodobí obyvatelé a mnozí z pravidelných pařížských hostů odjížděli ve všeobecném exodu. V masové hysterii, která zachvátila město, ani bohatí a slavní Francouzi netušili, co je s pádem města čeká.

Tyto ly salonů, dámy z vysoké společnosti a celebrity propojovala úzce propletená síť přátelství a známostí a celá řada z nich po léta využívala hotel Ritz jako svůj faktický obývací. Georges Mandel nebyl jediný starý přítel, s nímž

se Winston Churchill toho jara v Paříži setkal. V pokojích Ritzu žila od začátku třicátých let i věhlasná Coco Chanel, která vlastnila letní sídlo na francouzské Riviéře hned vedle vily Churchillovy.

U stolu slavné návrhářky v jídelně hotelu Ritz mohl člověk každý večer potkat extravagantního dramatika a scenáristu Sachu Guitryho, ruskou baletní hvězdu Sergeje Ďagileva nebo Jeana Cocteaua s myslí čím dál více zastřenou užíváním drog¹².

V téže jídelně milenka Georgese Mandela, pěkně stavěná komická herečka Béatrice Brettyová, popíjela koktejly a bavila se s nejuznávanější francouzskou filmovou hvězdou známou jednoduše pod pseudonymem Arletty. Georges Mandel a obě populární herečky společně slavili už v roce 1935 večer, kdy Béatrice Brettyová vstoupila do dějin, když účinkovala v prvním televizním vysílání ve Francii¹³.

Všichni také znali španělského malíře Pabla Picassa a jeho válečnou milenkou, surrealistickou výtvarnici Doru Maarovou, stejně jako přítelkyni tohoto páru Lee Millerovou, slavnou a sexuálně emancipovanou americkou modelku a uměleckou fotografkou¹⁴. A samozřejmě rovněž americké spisovatele „ztracené generace“ od Ernesta Hemingwaye po F. Scotta Fitzgeralda. Ti všichni zde byli pravidelnými hosty, sami inspirovaní dřívější generací spisovatelů a jevištních hvězd, kterým od posledních dnů devatenáctého století hotel Ritz sloužil jako místo setkávání a domov.

A pařížský domov si z Ritzu udělala i generace exilových aristokratů a šlechticů. Prvním náznakem událostí, k nimž se schylovalo, byl okamžik, kdy po vyhlášení války Německem opustili své luxusní apartmá v Ritzu vévoda a vévodkyně z Windsoru¹⁵.

Zatímco se během druhého červnového týdne 1940 šířily zprávy o německém postupu, v hotelu probíhalo mnoho tichých, horečných rozhovorů. Naléhavá otázka dne zněla: Zůstat, nebo odejít? Arletty, která do poslední chvíle váhala, se nakonec připojila ke karavanám Pařížanů prchajících do bezpečí na jih. Coco Chanel zavřela svůj krejčovský salon na proti přes ulici na rue Cambon s tím, že není vhodná doba na podnikání. V tomto týdnu sice ještě své stále pokoje v Ritzu neopustila, ale její služebné, sestry Germaine a Jeanne,

byly příliš vyděšené, aby se dál zdržovaly v hlavním městě, a Coco nechtěla zůstat bez pomocnic v domácnosti¹⁶. Když se konečně přichystala k odjezdu, nový řidič, jehož jí hoteloví zaměstnanci sehnali, odmítl projíždět s jejím modrým rolls-roycem mezi davy lidí.

Devítiletou dívku jménem Anne Dubonnetová, další známou návštěvnici Ritzu, spolu s bohatými francouzskými rodiči a skotskou chůvou naložili do méně okázalého vozu¹⁷. Rodina Dubonnetových trávila každoročně v pařížském Ritzu několik týdnů už od poloviny dvacátých let.

Georges Mandel rovněž plánoval opustit Paříž, s Béatrice Brettyovou a jejich malou dcerou Claude, a odjet s francouzskou vládou na jih. Nedokázal však úplně vzdát boj o Francii. Winston Churchill ho přemlouval, ať jede do Londýna. Britský premiér odjakživa chtěl za vůdce francouzského hnutí odporu v exilu právě Georgese Mandela, nikoli Charlese de Gaulla, a Mandel měl rezervované místo ve vojenském letadle. Georges ale tuto nabídku odmítl. „Nepojedu právě proto, že jsem Žid,“ vysvětlil. „Vypadalo by to, že se bojím a utíkám.“¹⁸

Ještě před odjezdem vyhledala Georgese coby starého přítele Marie-Louise Ritzová. Mandela si v hotelu všichni vážili a důvěřovali mu. Koneckonců žil v jejich středu po větší část uplynulého desetiletí.

Marie-Louise Ritzová řešila složité dilemma. Tato umíněná a navýsost pragmatická žena – nejčastěji nazývaná „Mimi“ – byla Švýcarka a stejně jako Američanů na jaře 1940 se jí Hitlerova válka přímo netýkala. Švýcarsko, které Ernest Hemingway jednou popsal jako „malou, strmou zemi, kde mnohem víc cest vede nahoru a dolů než do strany“¹⁹, leželo vysoko v Alpách a zachovávalo pečlivou neutralitu. Nacisté je při tažení na východ nechali na pokoji. V jistém smyslu to nebyl její boj.

Její dilemma tedy vypadalo takto: Měla by ona a další investoři nechat hotel otevřený i pod správou Třetí říše? Nebo má proslulý luxusní podnik zavřít? Jakmile nacisté vpochodují do Paříže, v hotelové hale se objeví plno vysoce postavených Němců, to Marie-Louise dobře věděla.

Nevyspalý a ustaraný Georges Mandel v pomačkaném kabátě starší dámu přesvědčivě ujistil, že nemá na vybra-

nou. Pokud hotel zavře, Němci budovu zaberou. „Nikdy ho nedostanete zpátky, *madame Ritzová*,“ řekl jí²⁰. S ředitelem Hansem Elmingem hovořil ještě otevřeněji: „Jste Švýcar,“ promluvil k němu, „a tedy neutrální. Navíc mluvíte dokonale německy, což je za daných okolností výhoda. Váš hotel jistě obsadí Němci, až dorazí do Paříže, ale budou ho díky vaší přítomnosti a neutralitě respektovat.“²¹

A tak Ritz zůstal otevřený. Když francouzská vláda uprchla z Paříže, Georges Mandel s Charlesem de Gaullem a skupinou důležitých ministrů odjel na jih.

Dvanáctého června britské noviny informovaly, že „tisíce a tisíce Pařížanů opouštějí všemi dostupnými prostředky hlavní město a raději za sebou nechávají své domovy i majetek, než by riskovali být jen dočasnou nacistickou nadvládou“²². Současně s tím, jak francouzští obyvatelé a elitní mezinárodní uprchlíci z dobytého východu kontinentu utíkali z metropole, sem přijížděli jiní hosté: desítky novinářů z Ameriky se štědrými dietami, kteří měli zájem o přepychové pokoje v Ritzu.

Ve čtvrtek 13. června – poslední den svobodné Paříže na více než čtyři následující roky – tyto dva střídající se světy na jediný křehký okamžik zatajily dech a během památného společného večírku v Ritzu si připily na nejistou budoucnost Paříže. Nazítří možná bude Paříž v plamenech.

Ráno bude poslední příležitost k útěku. Toho červnového večera však oslava v hotelu probíhala jako normálně. Hosty byli mimo jiné americká spisovatelka a novinářka Clare Boothe Luceová píšící pro časopis *Life* a Hugh Gibson, bývalý velvyslanec Spojených států v Belgii, nyní okupované nacisty. U stolu seděli hodnostáři ze světa, který už neexistoval, například šéf polské exilové vlády a osmdvacetiletý korunní princ zaniklé rakousko-uherské monarchie Otto von Habsburg, na jehož hlavu nacisté vypsalí odměnu²³. Později na to vzpomínal: „Bylo to až děsivé: město bylo ze dvou třetin obklíčené německými jednotkami, obloha svítila dělostřeleckou palbou a tady v Ritzu bylo všechno jako vždycky: číšníci ve fraku, jídlo i víno.“²⁴

Toho večera Hans Elminger požádal význačné návštěvníky, aby se před odchodem podepsali do knihy hostů. Prvním záznamem poté se stala registrace německého pol-

ního maršála Erwina Rommela, který přijel, aby převzal velení nad městem.

Ráno 14. června se poslední uprchlíci snažili dostat do bezpečí, než město padne do rukou dobyvatelů. Odpoledne už se německé tanky bez odporu valily širokými třídami a Třetí říše ovládla Paříž. Začala okupace.

Korespondent z Milwaukee Louis Lochner viděl příjezd Němců na vlastní oči. „Procházel jsem mnoha městy duchů v Belgii a severní Francii...“, napsal ve své reportáži pro *Life*, „ale žádná zkušenost se mi nevyřla tak nesmazatelně do paměti jako vstup do francouzského hlavního města Paříže 14. června, bezprostředně po prvním německém předvoji. Zdálo se nemyslitelné, že by tato čilá, veselá a hlučná metropole mohla být mrtvá. Přesto však byla.“²⁵ Z Eiffelovy věže vlál prapor s hákovým křížem a „slavná pařížská galaxie luxusních hotelů se schovala za zavřenými okenicemi“²⁶.

S výjimkou hotelu Ritz. Zbývající zaměstnanci se v raním šeru shromáždili, aby s pláčem vyslechli rozhlasové vysílání oznamující pád Paříže. Pak ale bylo třeba vrátit se do práce. Ritz zůstane otevřený a bude poskytovat stejné prvotřídní služby jako vždycky.

Když toho dne vstoupil do Paříže Louis Lochner, městem se roznesla zpráva, že v okázalé nádheře Ritzu stolují první němečtí důstojníci, přesně jak Marie-Louise předvídala. Německý generálporučík Hans Speidel poobědval v hotelu vítězné menu sestávající z filé z mořského jazyku vařeného v německém bílém víně, pečeného kuřete (patrně francouzského), chřestu s holandskou majonézou a *fruits au choix* – výběru z místního zralého ovoce²⁷. Byl to pochmurně symbolický výběr mezinárodních chodů.

Když Louis Lochner a skupina amerických válečných korespondentů doprovázejících německou armádu dorazili do hotelu, aby se zde ubytovali a najedli, jídelna byla zavřená a nedostalo se jim zrovna nadšeného přijetí. „Nafoukaného ředitele málem ranila mrtvice a pak zahučel něco v tom smyslu, že kuchyně už je zavřená,“ vzpomínal Louis²⁸. Oním ředitelem byl poněkud vyčerpaný a pobouřený Hans Elming. Odhodlaný německý generálporučík nicméně odpověděl, že to nepředstavuje žádný problém a jeho muži že si mohou uvařit sami – a okamžitě se objevi-

li čtyři číšníci v elegantních fracích a s nimi bedna šampaňského ze sklepa. Brzy „jako kouzlem následovala vynikající šunka, jemný sýr a chutně připravená míchaná vejce. Tak vypadal náš přepychový pokrm toho prvního večera“²⁹ – prvního večera v okupované Paříži.

V následujících dnech Paříž skutečně představovala zralé ovoce, jen čekající, až je někdo utrhne. Německé tanky se brzy v triumfální přehlídce valily po Champs-Élysées a kolem Vítězného oblouku a přijel sám Adolf Hitler, aby si – jedinkrát v životě – prohlédl pařížské turistické atrakce. K zastávkám na jeho trase patřilo i Place Vendôme, kde ozbrojené německé hlídky střežily monumentální průčelí legendárního luxusního hotelu. Vůdce si při pařížském pobytu domluvil schůzku s jedním z pravidelných návštěvníků Ritzu, zakladatelem Ruského baletu v Paříži Sergejem Ďagilevem, aby ho osobně požádal, aby se svou uměleckou produkcí nepřestával. To koneckonců němečtí dobyvatelé chtěli ze všeho nejvíc: přepychové moderní hřiště a plnohodnotné pařížské zážitky. Zklamaneč baletní hvězdě se podařilo zaspát a setkání propásnout, ale nadále bavil okupanty.

K pařížskému pobytu patřilo užívání krás života s nejnadanějšími a nejslavnějšími obyvateli. Pro bohaté, krásné a ochotné vycházet v rozumné míře vstříc nemusela okupace představovat nijak hroznou nesnáz. Vlastně neexistoval důvod, proč by neměli zůstat v Paříži a také si užívat pobyt v hotelu Ritz. Německá vláda brzy zabrala přes deset hotelů a soukromých sídel po celém městě pro ubytování a zřízení vojenských úřadů – včetně jiných elitních hotelů, jako byly Crillon, Georges V. a Meurice³⁰. Ritz se však jako jediný z pařížských luxusních hotelů stal Švýcarskem v Paříži.

Podobně jako celá Francie byl rozdělen, což umožnila náhoda v jeho rozvržení. Když Marie-Louise Ritzová hotel po dlouhé duševní nemoci a předčasné smrti manžela Césara Ritze rozšiřovala³¹, propojila dlouhou chodbou dvě budovy – malý palác z 18. století s vchodem na náměstí Vendôme a další, skromnější blok domů s pohodlným vchodem z postranní ulice rue Cambon, která vede na sever od řeky směrem k Opeře. Tato chodba zformovala osud hotelu i těch, kteří trávili okupaci v jeho salonech a pokojích.

O jedinečné janusovské tváři hotelu se rozhodlo v Berlíně. Jak známo, propagandistický mistr Třetí říše Joseph Goebbels prohlásil, že francouzské hlavní město musí být veselé a šťastné – jinak že se má na co těšit. Rozkazy z Berlína specifikovaly, že Ritz bude v obsazené Paříži jediným luxusním hotelem svého druhu. Goebbels na tom trval, protože pro německé okupanty byly Paříž a Ritz legendami, které se nedaly snadno oddělit.

Rozkaz z léta zněl: „Hotel Ritz zaujímá mezi zabranými hotely nadřazené a výjimečné postavení.“³² Část hotelu s průčelím na Place Vendôme se podle oficiálních dokumentů stane přepychovou ubytovnou pro vysoké německé důstojníky a bude „obsazena německou armádou“³³. Tam, „ve vchodu z Place Vendôme a uvnitř na schodech do hotelu budou hlídkovat dva němečtí vojáci se zbraněmi na ramenou a chránit vojenské velitele vstupující do budovy. Dále se uvnitř, v salonech i na dalších patrech, na chodbách a v halách... nesmějí pohybovat civilisté.“³⁴

Hitlerův zástupce, extravagantní říšský maršál Hermann Göring, se brzy nastěhoval do rozlehlého císařského apartmá zabírajícího celé jedno patro. S ním přijel početný doprovod německých funkcionářů včetně Hanse Speidela, nově jmenovaného náčelníka štábu vojenského správce Paříže, jehož úkolem bylo zajišťovat, aby v hotelu pro nacistické pohlaváry vše probíhalo hladce.

Na pokoje v Ritzu Němci dostali devadesátiprocentní slevu – v průměru platili pouhých pětadvacet franků za den³⁵. Jako „hosté“ francouzského lidu nakonec poslali i tento snížенý účet nové francouzské loutkové vládě ve Vichy, lázeňském městě jižně od obsazených území.

Marie-Louise Ritzová a hoteloví investoři se nedočkali žádných závrtných zisků. Právě naopak: jen se zdráhavou pomocí německých představitelů získal hotel Ritz zoufale potřebný úvěr ve výši milionu franků od Francouzské banky, nutný k udržení provozu. Jak Hans Elmingер vysvětlil veliteli Paříže, Adolf Hitler by jistě nebyl rád, kdyby hotel zbankrotoval a nemohl hostit hodnostáře a nacistické celebrity, jak Berlín požaduje³⁶.

V polovině hotelu tedy vzniklo exkluzivní útočiště pro soukromé požitky německých představitelů, na straně do

rue Cambon zůstal starobylý palác, bary a restaurace otevřené veřejnosti – občanům Francie a neutrálních zemí včetně vybrané skupiny výtvarníků, spisovatelů, filmových hvězd, scenáristů, podnikatelů a módních návrhářů, kteří směli setrvat.

Mnozí z nich nebyli v hotelu nováčky. Arletty a Coco Chanel se brzy vrátily do Paříže i do Ritzu. Stejně tak mladá Anne Dubonnetová s rodiči Jean a Paulem.³⁷ Ani s pomocí protifašistického rakouského důstojníka se rodině Dubonnetových nepodařilo překročit hranice a trvalo jim ještě víc než rok, než obdrželi víza z amerického velvyslanectví, potřebná k tomu, aby konečně mohli uprchnout do New Yorku.

Na nové tváře ovšem měli Němci pohlížet ostražitěji. Američtí novináři, kteří dorazili do hotelu, nebyli jediní, kdo se pídil po informacích. Do Ritzu brzy pronikli agenti, kteří rozehrávali nebezpečnou hru špionáže a kontrašpionáže. Koneckonců, kde jinde v Evropě mohl člověk večeret ve stejné místnosti jako Hermann Göring?

Pouze zde, ve veřejných prostorách hotelu Ritz, se mohli bojovníci o okupovanou Paříž setkávat pod pláštíkem neutrality. Přinejmenším třpytivá fasáda se zde nezměnila. Urozená dcera předního francouzského kolaboranta Jo-sée de Chambrun vzpomínala na pařížské večírky oněch let takto: „Šampaňské teklo proudem a němečtí důstojníci s bílými kravatami a v nádherných uniformách mluvili pouze francouzsky. Společenský život se vrátil i s přáteli a našimi novými hosty, Němci.“³⁸ V jídelnách a barech Ritzu se to dělo každý večer.

„Okupanti“ se ke všeobecnému úžasu vůbec nesnažili uchovávat tajemství: „Skoro nepoužívali [soukromé] společenské místnosti v prvním patře; všechno se odehrávalo veřejně.“³⁹ Žádný německý důstojník se ve veřejných prostorách nesměl ukazovat v uniformě a všechny zbraně se odkládaly u stánku hned za vchodem z Place Vendôme. Nižší němečtí důstojníci neměli dovnitř přístup vůbec. Nebylo nijak překvapivé, že tu kvetly pokoutní milostné aféry a románky. Obchodníci s uměním odhodlaní vyrabovat Paříž a nahromadit obrovská jmění tu prodávali zboží ochotným německým „kupcům“ a před koncem války bývali

v apartmá v horních patrech zamčeni jeden či dva soukromí vězni. Během několika týdnů po pádu Paříže mohl Hans Elminger ohlásit svému strýci ve Švýcarsku, že v Ritzu s vysokými důstojníky dobře vycházejí a vše víceméně běží ve starých kolejích⁴⁰.

Pod vnější fasádou nicméně vše nebylo vždycky tak vznešené a neutrální. Hotel Ritz byl válečným kotlem špionáže. Někteří zaměstnanci v kuchyních provozovali nebezpečnou síť odporu, která pašovala informace z hlavního města. Další ukrývali v tajných prostorách mezi střešními trámy uprchlíky. Barman částečně židovského původu předával šifrované vzkazy německému odporu a plán na zavraždění Adolfa Hitlera se zrodil nad proslulými hotelovými koktejly, přímo pod nosem gestapa. Jednalo se o vysoce riskantní hry a ne všichni, kteří v hotelu působili na začátku války, okupaci přežili.

Jeden z těch, kteří přežili, vrchní ředitel hotelu Claude Auzello, později otevřeně prohlásil: „V Ritzu nebylo slyšet děla, ale válčilo se i v něm.“⁴¹ Pod jednou střechou – jaká během nacistického období neměla v celé Evropě obdoby – se rozvíjel tucet pozoruhodných příběhů osobní odvahy i šokující zrady, v tyglíku, kde se tavila budoucnost poválečné Francie i budoucnost celé Evropy. S jarem 1940 tyto příběhy teprve začínaly.

Na jaře 1944, s tím, jak se válka blížila svému mučivému konci, vrcholily dramatickými a někdy i srdceryvnými konci. Někteří z těch, jejichž příběhy začaly na Place Vendôme, se konečně vraceli do Ritzu a ke zničenému životu v Paříži. Další, kteří strávili válku v okázalém přepychu hotelu, se vypořádávali se skvrnou na svém štítu. A jiní se tvářili v tvář neuvěřitelné eskalaci smrti a hrůz toho léta už dál nemohli vyhýbat trýznivé krizi svědomí, které jim nastavovalo zrcadlo nelidskosti jejich činů či naopak nečinnosti.

Výsledkem byla jedinečná sezona v hotelu Ritz – a intimní portrét posledních dnů druhé světové války i osudu světa, který ji přežil. Toto je příběh posledních měsíců nacistické okupace a vyprávění o tom, jak se stalo, že hotel Ritz byl od svých počátků před mnoha desetiletími předurčen k tomu, aby se stal útočištěm lidí, kteří učinili Paříž moderní metropolí.

2

MLUVÍ O TOM CELÁ PAŘÍŽ

1. června 1898

Přelíčení v soudní síni, Dreyfusova aféra, 1896–1899

PŘÍTOMNOST NEOBSAHUJE NIC VÍC NEŽ MINULOST A TO,
CO NACHÁZÍME V DŮSLEDČÍCH, BYLO OBSAŽENO JIŽ V PŘÍČINĚ.

– Henri Bergson, *Creative Evolution*
(*Tvůrčí evoluce*), 1907

Příběh Paříže 20. století i hotelu Ritz začal mnohem, mnohem dříve, jednoho teplého, deštivého červnového večera roku 1898, na sklonku zcela jiného století, uprostřed politického skandálu, který uvolnil prostor pro vznik moderní Francie. Byl to večer, kdy hotel Ritz poprvé přepychovou gala oslavou otevřel dveře veřejnosti.

Hostitelům této zahajovací akce – zakladatelům hotelu Marii-Louise a Césarů Ritzovým – dělalo starosti večerní mrholení. Člověk předem netušil, jestli v nevlídném počasí nezůstane řada hostů doma, a na seznamu pozvaných byli ti nejprivilegovanější a nejvybíravější z pařížských společenských kruhů. Osoby, které se rády považovaly nejen za smetánku společnosti, ale přímo za její *gratin* – dokonalou, lahodně tenkou krustu na vrchu čehosi už tak bohatého a skvělého. Vzhledem k tomu, že večer měl předvést svůj um muž považovaný za nejlepšího šéfkuchaře světa – a zároveň další ze zakladatelů hotelu –, šlo o mimořádně trefný příměr.

Dlážděné chodníky a odřené kamenné fasády kolem Place Vendôme, osmiúhelníkového náměstí v ultramódním Prvním okrsku, za vlhkých večerů odrážely zvuky kol, koňských kopyt a pronikavé ženské hlasy v burácivých ozvěnách, které zdánlivě přicházely ze všech směrů jako nečekaně silný nápor na smysly.

Pro jednoho z večerních hostů byl hluk čím dál velkoměstštější Paříže nesnesitelný. Marcel hluk nenáviděl. Považoval ho přímo za bolestný. Ale večer přišel na náměstí Vendôme, protože v tuto chvíli byla impozantní budova s číslem 15 epicentrem uzavřeného starobylého světa, do něhož se už šest let pokoušel zařadit – od chvíle, kdy jako jednadvacetiletý univerzitní student práv začal pravidelně navštěvovat pařížské intelektuální salony.

Jeho otec, zámožný lékař a dosti slavný muž oceněný stříbrnou Francouzskou čestnou legií, přisuzoval Marcelovy křehké nervy a trvalé potíže s astmatem chorobě, která se rychle stávala typickou nemocí moderní doby. Minulý podzim, v říjnu 1897, dokonce společně s kolegou vydal o této chorobě zvané neuróza odbornou knihu⁴².

Marcel se mohl utěšovat aspoň tím, že příčinou jeho nejmodernějších zdravotních problémů je citlivá aristokra-

tická povaha, kterou otrásají překotné změny, jež kromě francouzské metropole přetvářely celou Evropu a Severní Ameriku. Jeho otec dovozoval, že jelikož vyšší třída využívá intelekt více než svaly, její představitelé mají od přírody k těmto exkluzivním neurózám větší sklony. Tato součást diagnózy měla pro mladého muže dychtícího po společenském vzestupu jistou přitažlivost.

Podstatně méně však Marcela bezpochyby těšilo, že kromě precitlivělosti na hluk, astmatu a chronické nespavosti patří k symptomům jeho hypermoderní nemoci také výstřední fobie, ochromující nedostatek vůle a sklon k přehnané masturbaci⁴³.

Jedinou terapií, jak zdůrazňoval lékař, bylo důsledně se stranit právě takové rušné vysoké společnosti, která Marcela proměnila v playboye a hýřila. Vyhybat se životu ve vysokých kruzích francouzské metropole by nicméně od Marcela vyžadovalo pevnou vůli, kterou už z podstaty věci mít nemohl, a tak nudný rodičovský recept vesele ignoroval.

Večer 1. června 1898 se tedy Marcel v okázale módním obleku, který se stal jeho charakteristickým znakem, připojil k úzké skupině několika set nejvlivnějších osob udávajících trendy konce 19. století.

Marcel sám nebyl aristokrat – snad jen povahou. Jeho otec byl jednoduše nadaný a bohatý. Ale Marcela zvláště a neodolatelně lákal svět hrabat a hraběnek, ačkoli to s sebou neslo nemalé náklady, jak mu otec marně připomínal. Po léta neusiloval o nic jiného než o vstup do jejich uzavřeného kruhu, jediného, na kterém v Paříži osmdesátých a devadesátých let 19. století záleželo.

Konečně se v tomto zvláštním starém světě zachytil drápkem, a to díky několika urozeným mecenášům, ženám a zejména mužům, kterým lichotil podlézavými básněmi a trapnou veřejnou oddaností. Pořád se nicméně pohyboval jen po vnějších okrajích vysoké společnosti a údajní noví přátelé se mu za jeho zády vysmívali – označovali ho za „malého lichotníka“ a „nekultivovaného tvorečka, hrubého ve své buržoazně plebejské zdvořilosti“⁴⁴. To znamenalo, že večery jako tento vždy představovaly obdobu konkursů, při kterých šlo o mnoho. A Marcelův vztah s nejvý-

znamnějším mecenášem, hrabětem Robertem de Montesquiouem, se povážlivě komplikoval v důsledku skandálu, který tuto sezonu otrásl francouzskou společností.

Pařížské vyšší třídy se ocitly na pokraji občanské války, z níž nebylo návratu a která svým způsobem zuřila ještě o desetiletí později, v předvečer německé okupace. Někteří tvrdí, že se Francie z jejích zničujících následků nikdy nevzpamatovala. Ten večer měl rozhodnout, která strana v této kulturní bitvě prohlásí hotel Ritz za svoje neoficiální ústředí.

Otevření pařížského Ritzu se stalo společenskou senzací června 1898. Jak ráno hlásaly noviny *Le Figaro*: „Všichni mluví o hotelu Ritz, který dnes zahájil provoz.“⁴⁵ Sloupek se však objevil vmáčkнутý mezi zprávami o kontroverzi, která zmítala národem: o skandálu, už tehdy známém pod označením Dreyfusova aféra. Ta otrásla Francií do základů. Odstříhla třpytivou společnost francouzské aristokracie i vládu od největších spisovatelů, myslitelů a výtvarníků, ale rozdělila také samotnou aristokracii. Na jedné straně stáli urození tradicionalisté, lidé, kteří bohatství a privilegia zdědili a ztělesňovali takzvanou Belle époque – Zlatý věk předválečné Francie osmdesátých a devadesátých let 19. století a v první dekádě století dvacátého. Na druhé straně stáli umělci a intelektuálové, zastánci nové a zatím mlhavé vize francouzské budoucnosti.

Marcel se tedy musel rozhodnout, zda se stane společenským playboyem starého stříhu ze Zlatého věku nebo umělcem usilujícím o prolomení hranic zkostnatělé kultury a přijetí vřavy modernity. Události tohoto týdne učinily jakýkoli kompromis nemožným.

Z hlediska vládnoucí elity skandál nikdy neměl být skandálem. V roce 1894 armáda odhalila únik vojenských tajemství na německé velvyslanectví v Paříži. Někdo musel být pohnán k odpovědnosti a po rychlém vyhledání neoblíbeného obětního beránka soud obvinil mladého dělostřeleckého důstojníka Alfreda Dreyfuse z velezrady. Zvolil si ho z jednoduchého důvodu: Dreyfus byl Žid.

Tím mohlo všechno skončit. V roce 1896 se ale objevily důkazy svědčící o Dreyfusově nevině a bylo nařízeno nové vyšetřování. Vysocí armádní důstojníci a vláda, rozhodnutí